

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

І. О. СТЕБЛЯНКО, доктор економічних наук, доцент;
В. І. ДОРОШКЕВИЧ

(Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)

Анотація. *Мета дослідження – удосконалення фінансових механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства в умовах євроінтеграції. Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні основи забезпечення національної безпеки. Методика дослідження. Методами проведення дослідження є загальнонаукові прийоми аналізу й синтезу, системний підхід. Результатом дослідження стало обґрунтування дефініції фінансової безпеки держави як багатогранної категорії, складової економічної безпеки, яка є індикатором захищеності національних інтересів і створює необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечує її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, гарантує збереження не тільки цілісності та єдності фінансової системи держави, але і її суверенітету. Практична значущість результатів дослідження. Установлено, що регулювання економічної безпеки національного господарства в умовах євроінтеграції України полягає в необхідності підвищення рівня прозорості й підзвітності у сфері управління державними фінансами, гармонізації виборчого законодавства та фінансування політичних партій, розширення сфери запровадження ІТ-рішень та автоматизації процесів управління державними фінансами, які існують.*

Ключові слова: фінансові механізми, державне регулювання, економічна безпека, національне господарство.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Ефективний розвиток національної економіки потребує відповідного інституціонального забезпечення на основі синтезу комплексного та системного підходів [1, с. 41]. Низький рівень економічної безпеки України в умовах спаду обсягів виробництва й зовнішньої військової агресії потребує вдосконалення механізмів державного регулювання національного господарства, важливе місце серед яких посідає фінансова складова. Заходи зі зміцнення системи національної безпеки й реформування фінансової системи держави мають узгоджуватися на об'єктивних, науково обґрунтованих стратегічних засадах у частині заохочення інвестицій та інновацій, проведення реальної децентралізації державних фінансів, бюджетних ресурсів тощо. Вищезазначене обумовлює актуальність дослідження фінансових аспектів

державного регулювання економічної безпеки України в сучасних умовах. Дестабілізація національної економіки та глобальні проблеми становлять значні загрози економічній безпеці України. Їх масштаб потребує переосмислення суті та значення економічної безпеки держави загалом і кожного структурного складника [2, с. 239]. Процес глобалізації відіграє особливу роль у забезпеченні економічної безпеки та впливає на світову фінансову систему, зумовлюючи її розвиток та одночасну появу потенційних загроз фінансовій безпеці держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми адаптації фінансових механізмів держави до потреб забезпечення стійкості національного господарства досліджуються у працях багатьох учених. М. В. Канавець акцентує увагу на питаннях підготовки кадрів у галузі державного управління економічною безпекою, у тому числі у фінансовій сфері. Узагальнюючи досвід навчальних програм

у цій сфері, він робить висновок про те, що слухачі та студенти вивчають спочатку базові предмети економіки (фінанси, макро-, мікроекономіку, статистику, бухгалтерський облік), а вже потім переходять до вивчення економічної безпеки через призму базових знань [3, с. 89]. Для вдосконалення знань з економічної безпеки в цих навчальних закладах викладається юридичне регулювання економічної сфери, тобто нормативно-правова база, у межах якої можливою є реалізація окремих напрямів забезпечення безпеки держави. Погоджуємося зі Н. О. Слободянюк, що аналіз дефініції «фінансова безпека» свідчить про багатофакторність даної категорії та наявність єдності в поглядах науковців щодо внутрішньої складової фінансової безпеки в забезпеченні відповідних умов формування й використання інвестиційно-фінансових ресурсів країни [4, с. 67]. Утім, потребують подальшого уточнення перспективи розвитку фінансових інструментів у системі зміцнення економічної безпеки держави.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вдосконалення фінансових механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Фінансова безпека як одна з найважливіших складових економічної безпеки держави передбачає чітке визначення об'єктів, сил, засобів і способів її забезпечення. Проте, вона не є продуктом одного державного відомства, її рівень залежить від розвитку економіки, політики, суспільства тощо.

Провідним українським ученим О. І. Барановським фінансова безпека розглядається як: ступінь захищеності фінансових інтересів; рівень забезпеченості суб'єктів усіх рівнів управління фінансовими ресурсами; стан складових фінансового ринку, якості фінансових інструментів і послуг; стан фінансових потоків в економіці, що дозволяє вважати її одним із найважливіших системоутворювальних елементів економічної безпеки держави [5, с. 467]. На думку Н. В. Рудик, фінансова безпека – це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови

для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [6, с. 131]. На відміну від попередніх учених, Є. П. Картузов акцентує на збалансованості та якості системної сукупності фінансових інтересів, визначає фінансову безпеку як такий стан фінансово-кредитної сфери, який характеризується достатністю обсягів фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення в цілому, що забезпечує ефективне функціонування національної економічної системи й соціальний розвиток [7, с. 179]. І. І. Москаль характеризує фінансову безпеку держави як динамічний розвиток фінансової системи, який досягається шляхом проведення виваженої фінансової політики відповідно до прийнятих концепцій, стратегій і програм в інвестиційній сфері. Дослідження поняття фінансової безпеки держави потребує, перш за все, комплексного вивчення пріоритетних національних інтересів, а відтак і основних загроз, які виникають на цій основі [8, с. 79].

Передумовою ефективного використання фінансових механізмів для зміцнення економічної безпеки національної економіки є їх класифікація за такими ознаками: характер економіки (ринкова, перехідна, тіньова, легальна, планова, відкрита); стан економіки (звичайна, надзвичайна, передкризова, кризова, післякризова); ступінь загроз безпеці (фактична, очікувана, потенційна); економічний зміст (майнова, бюджетна, кредитна, інвестиційна, валютна, боргова, інфляційна). В умовах світової інтеграції зростає роль фінансових механізмів стимулювання позитивних і зменшення негативних впливів глобальних тенденцій шляхом упровадження наддержавного контролю за переливанням капіталу, активізації зворотного процесу децентралізації фінансових систем, який виявляється в регіоналізації за інституціональною ознакою.

Гарантування економічної безпеки держави передбачає створення передумов для забезпечення продуктової, фінансової, техніко-технологічної, інституціональної та інших складових. Здатність до розширеного відтворення та прогресу потребує більшого ресурсного, фінансово-інвестиційного й інституціонального забезпечення. Саме цим пояснюється потреба в розширенні інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання базових видів економічної діяльності. Цей елемент

внутрішньої структури системи безпеки потребує значно більших витрат і передбачає: удосконалення підходів до інституціонально-правового та інституціонально-організаційного забезпечення фінансово-господарської діяльності економічних агентів; розробку механізмів пайового фінансування на основі державно-приватного партнерства; об'єднання українських і зарубіжних партнерів із залученням у їх структуру банківсько-фінансового капіталу, що забезпечить прискорену реалізацію експортоорієнтованих та імпортозамінних проектів; поетапне зниження ставки рефінансування Національним банком України; концентрацію державних інвестицій на об'єктах, що впроваджують нові технології, у тому числі за рахунок установа державних адресних квот для фінансування капітальних вкладень у наукові розробки зі створення й освоєння нової наукоємної продукції. Ефективна реалізація вищезазначених пропозицій передбачає оновлення нормативної бази витрачання бюджетних коштів (зокрема, у Бюджетному кодексі України слід передбачити необхідність урахування потреби в маневрі ресурсами та гнучкому поєднанні бюджетних і позабюджетних джерел, із яких фінансуються установи науково-освітньої сфери).

Дієвим інструментом зміцнення фінансової безпеки національного господарства є формування ефективної структури джерел фінансування та формування інфраструктури інвестиційно-інноваційного забезпечення. При цьому функція держави за регулювання економічної безпеки національного господарства шляхом використання фінансових механізмів є дуалістичною. З одного боку, держава виступає органом державного управління, з іншого – виконує функції інвестора та фінансиста за рахунок бюджетних коштів. Ринкова економіка може ефективно функціонувати лише за умови існування досконалої грошової системи, яка полегшує економічний розвиток, а не перешкоджає йому. Незаперечним є вплив характеру формування грошової маси як одного з найважливіших елементів фінансової системи на рівень економічної безпеки будь-якої держави.

Із точки зору економіки однаково важливими є і процес, і результат. Процес забезпечення економічної безпеки неможливий без ефективної дії фінансових механізмів, які об'єднують інновації, інвестиції, ринки капіталу, валютні

відносини, бюджетну сферу. Інтегральний показник рівня бюджетної безпеки має істотний зв'язок з оцінками інвестиційно-інноваційної, банківської безпеки, небанківського фінансового ринку, грошово-кредитної, боргової, валютної, фінансової та економічної безпеки. Пряму залежність і найбільший вплив на незадовільний стан бюджетної безпеки спричиняють граничні рівні валютної і боргової безпеки, що в комплексі зі збільшенням зовнішніх запозичень уряду призводить до зростання загального обсягу державного та гарантованого державою боргу до абсолютно небезпечних значень, посилюючи дефолтні ризики.

Бюджетна безпека виступає гарантом державної незалежності України, умовою її прогресивного економічного розвитку та зростання добробуту громадян. Існуюча методологія діагностики бюджетної і фінансової безпеки визначає їх рівень, як низький і небезпечний для національної безпеки загалом. Ситуація ускладнюється тим, що зазначені види економічної безпеки мають тісні діалектичні зв'язки з іншими складниками національної безпеки. Найбільш негативний вплив на стан фінансово-бюджетної безпеки спричиняють граничні індикатори валютної та боргової безпеки. При цьому на державному рівні відсутні дієві заходи щодо підвищення рівня економічної безпеки в Україні.

Для виправлення ситуації на краще необхідно покращувати умови глобалізації України у світове господарство за допомогою розробки нового науково-методичного підходу, що враховуватиме вплив чинників екзогенного й ендогенного походження, які відображають розмір тінізації економіки, боргове та фіскальне навантаження на бюджет, інфляційні процеси й інші показники, які є ключовими для зміцнення економічної безпеки держави.

Важливе значення для зміцнення фінансових механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства має Угода про фінансування Контракту для України з розбудови держави між Урядом України та Європейською Комісією, що діє від імені Європейського Союзу. Вона встановлює показники результативності, що враховуються під час прийняття рішення щодо надання траншів, і передбачає на безоплатній і безповоротній основі фінансування Державного бюджету в сумі 355 млн євро та підтримку реформ

Уряду за такими напрямками: реформування системи державного управління, зокрема реформа державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, системи надання адміністративних послуг, системи управління державними фінансами, а також посилення боротьби з корупцією; поліпшення доступу до інформації, що становить інтерес для громадськості; завершення конституційної реформи та гармонізація виборчого законодавства [9].

Актуалізація фінансових механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства передбачає:

– підвищення рівня прозорості та підзвітності у сфері управління державними фінансами (УДФ) шляхом щоквартального оприлюднення на сайті Міністерства фінансів звіту та прес-релізу про результати виконання Плану заходів щодо впровадження Стратегії розвитку системи управління державними фінансами, а також проведення регулярних консультацій із громадськістю та міжнародними організаціями й установами [10];

– завершення гармонізації виборчого законодавства та фінансування політичних партій (у тому числі за рахунок державного фінансування) за допомогою інклюзивного й партисипативного процесу відповідно до рекомендацій ОБСЄ (Організації з безпеки і співробітництва в Європі) [англ. OSCE – Organization for Security and Co-operation in Europe], БДІПЛ (Бюро демократичних інститутів і прав людини) [англ. ODIHR – Office for Democratic Institutions and Human Rights], ГРЕКО (Групи держав проти корупції) [англ. GRECO – The Group of States against Corruption].

У сфері державних фінансів задоволення зростаючого попиту на більш ефективні та менш затратні послуги для громадян і бізнесу на сьогодні є надскладним завданням. Одним з інструментів реалізації цього завдання є широке запровадження ІТ-рішень та автоматизація існуючих процесів, що також сприятиме зниженню впливу людського фактору й корупційних ризиків. Натомість поточний стан засобів технічного забезпечення в органах системи управління державними фінансами не лише суттєво обмежує можливості з упровадження нових функцій та підключення до систем нових користувачів, але і ставить під загрозу виконання поточних функцій та забезпечення ІТ-безпеки. Серед основних причин – постій-

не недофінансування ІТ-потреб та відсутність стратегії управління ІТ-процесами у сфері державних фінансів.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Згідно із проведеним дослідженням можемо зробити такі висновки:

1. Дефініцію фінансової безпеки держави визначено як багатогранну категорію, складову економічної безпеки, яка є індикатором захищеності національних інтересів і створює необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечує її стійкість до фінансових шоків і дисбалансів, гарантує збереження не тільки цілісності та єдності фінансової системи держави, але і її суверенітету. Фінансові механізми державного регулювання економічної безпеки орієнтовані на досягнення збалансованості та якості системної сукупності фінансових інтересів на різних економічних рівнях: держава, регіони, галузі, суб'єкти господарювання, домогосподарства.

2. В умовах євроінтеграції України для регулювання економічної безпеки національного господарства необхідно підвищити рівень прозорості та підзвітності у сфері управління державними фінансами, гармонізувати виборче законодавство й фінансування політичних партій, розширити сферу запровадження ІТ-рішень та автоматизації процесів управління державними фінансами, що існують.

3. Для створення умов ефективного використання фінансових механізмів зміцнення економічної безпеки національної економіки ідентифіковано її зміст за такими ознаками: характер економіки – перехідна; стан економіки – кризовий; ступінь загроз – фактичний; економічний зміст – бюджетна, валютна, боргова, інфляційна.

Перспективами подальших досліджень є розробка пропозицій зі зміцнення галузевих аспектів економічної безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матковський А. В. Інноваційно-інвестиційні засади забезпечення економічної безпеки на державному рівні / А. В. Матковський // Вісник Чернігівського державного

- технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2014. – № 1. – С. 39–43.
2. Онищенко С. В. Системні взаємозв'язки бюджетної безпеки в умовах фінансової глобалізації / С. В. Онищенко // Вісник Дніпропетровського університету. Сер. : Менеджмент інновацій. – 2016. – Том 24, випуск 7. – С. 237–243.
 3. Канавець М. В. Питання підготовки кадрів у галузі державного управління економічною безпекою: зарубіжний та вітчизняний досвід / М. В. Канавець // Право та державне управління. – 2016. – № 3. – С. 84–91.
 1. Слободянюк Н. О. Інвестиційний складник фінансової безпеки держави / Н. О. Слободянюк // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2017. – Вип. 2–1 (08). – С. 64–69.
 2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О. І. Барановський. – Київ : КНТЕУ, 2004. – 760 с.
 3. Рудик Н. В. Фінансова безпека в системі управління державними фінансами / Н. В. Рудик // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. – 2014. – Вип. 5(4). – С. 128–133.
 4. Каргузов Є. П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є. П. Каргузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8 (134). – С. 172–181.
 5. Москаль І. І. Ризики і загрози фінансовій безпеці держави в інвестиційній сфері / І. І. Москаль // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Економіка. – 2013. – Вип. 23. – С. 78–82.
 6. Угоди між Урядом України та ЄС щодо допомоги ЄС [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=29838a36-411d-4e4f-a13d-8bb2ef99ed6e&title=UgodiMizhUriadomUkrainiTas-schodoDopomogis> (дата звернення: 31.05.16). – Назва з екрана.
 7. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 рр. [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80> (дата звернення: 28.07.17). – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Matkovs'kij, A. V. (2014). Innovacijno-investicijni zasady zabezpechennja ekonomichnoї bezpeki na derzhavnomu rivni [Innovation and Investment Fundamentals for Ensuring Economic Security at the State Level]. *Visnik Chernigivs'kogo derzhavnogo tehnologichnogo universitetu. Serija : Ekonomichni nauki. – Bulletin of the Chernihiv State Technological University: Collected papers. Series: Economic Sciences*, (1), (pp. 39–43) [in Ukrainian].
2. Onishhenko, S. V. (2016). Sistemni vzaemozvjazki bjudzhetnoї bezpeki v umovah finansovoї globalizacii [System interconnections of fiscal security in the conditions of financial globalization]. *Visnik Dnipropetrovs'kogo universitetu. Serija: Menedzhment innovacij – Bulletin of the University of Dnipropetrovsk: Collected papers. Series: Innovation Management*, (24 (7), (pp. 237–243). DOI: 10.15421/191626 [in Ukrainian].
3. Kanavec', M. V. (2016). Pitannja pidgotovki kadriv u galuzi derzhavnogo upravlinnja ekonomichnoju bezpekoju: zarubizhnij ta vitchiznjanij dosvid [Questions on the training of personnel in the field of public administration of economic security: foreign and domestic experience]. *Pravo ta derzhavne upravlinnja – Law and Public Administration*, 3, 84–91 [in Ukrainian].
4. Slobodjanjuk, N. O. (2017), Investicijnij skladnik finansovoї bezpeki derzhavi [Investment component of financial security of the state]. *Ekonomichnij visnik Zaporiz'koї derzhavnoї inzhenernoї akademii – Economic Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy: Collected papers*, (2–1 (08), (pp. 64–69) [in Ukrainian].

5. Baranovs'kij, O. I. (2004). *Finansova bezpeka v Ukraïni (metodologija ocinki ta mehanizmi zabezpechennja) [Financial security in Ukraine (assessment methodology and mechanisms of provision)]*. – Kyiv : KNTEU. [in Ukrainian].
6. Rudik, N. V. (2014). Finansova bezpeka v sistemi upravlinnja derzhavnimi finansami [Financial Security in the Public Finance Management System]. *Naukovij visnik Hersons'kogo derzhavnogo universitetu. Ser. : Ekonomichni nauki Scientific Bulletin of the Kherson State University: Collected papers. Ser. : Economics*, (5 (4), (pp. 128–133) [in Ukrainian].
7. Kartuzov, Ye. P. (2012), Vznachennja finansovoi bezpeki pidpriemstva: ponjattja, zmist, znachennja i funkcional'ni aspekti [Definition of financial safety of the enterprise: concept, content, meaning and functional aspects]. *Aktual'ni problemi ekonomiki – Actual problems of the economy*, 8 (134), 172–181 [in Ukrainian].
8. Moskal', I. I. (2013). Ryziki i zagrozi finansovij bezpeci derzhavi v investicijnij sferi [Risks and threats to the financial security of the state in the investment sphere]. *Naukovi zapiski Nacional'nogo universitetu «Ostroz'ka akademija». Ekonomika – Scientific notes National University of Ostroh Academy. Economy*, 23, 78–82 [in Ukrainian].
9. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2015), *Ugodi mizh Urijadom Ukraïni ta ES shhodo dopomogi ES Agreements between the Government of Ukraine and the EU on EU assistance*. <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=29838a36-411d-4e4f-a13d-8bb2ef99ed6e&title=UgodiMizhUriadomUkrainiTasshodoDopomogis> (accessed 31 May 2017) [in Ukrainian].
10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), *Pro shvalennja Strategii reformuvannja sistemi upravlinnja derzhavnimi finansami na 2017-2020 roki – On approval of the Strategy for reforming the public finance management system for 2017-2020*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80> (accessed 28 July 2017) [in Ukrainian].

И. О. Стебляноко, доктор экономических наук, доцент; **В. И. Дорошкевич** (Днепропетровский национальный университет имени Олеса Гончара). **Финансовые механизмы государственного регулирования экономической безопасности национального хозяйства.**

Аннотация. Цель исследования – совершенствование финансовых механизмов государственного регулирования экономической безопасности национального хозяйства в условиях евроинтеграции. Предмет исследования – теоретические, методические и практические основы обеспечения национальной безопасности. **Методика исследования.** Методами проведения исследования являются общенаучные приемы анализа и синтеза, системный подход. **Результатом** исследования стало обоснование дефиниции финансовой безопасности государства как многогранной категории, составляющей экономической безопасности, которая является индикатором защищенности национальных интересов, и создает необходимые финансовые условия для стабильного социально-экономического развития страны, обеспечивает ее устойчивость к финансовым шокам и дисбалансам, гарантирует сохранность не только целостности и единства финансовой системы государства, но и его суверенитета. **Практическая значимость результатов исследования.** Установлено, что регулирование экономической безопасности национального хозяйства в условиях евроинтеграции Украины заключается в необходимости повышения уровня прозрачности и подотчетности в сфере управления государственными финансами, гармонизации избирательного законодательства и финансирования политических партий, расширения сферы внедрения IT-решений и автоматизации существующих процессов управления государственными финансами.

Ключевые слова: финансовые механизмы, государственное регулирование, экономическая безопасность, национальное хозяйство.

I. Steblianko, Dc. Econ. Sci., Docent; **V. Doroshkevych** (Oles Honchar Dnipro National University). **Financial mechanisms of state regulation of economic security of the national economy.**

Annotation. The purpose of the study is to improve the financial mechanisms of state regulation of the economic security of the national economy in the context of European integration. The subject of the study is the theoretical, methodological and practical basis for ensuring national security. **Method-**

ology of research. *The methods of conducting the research are general scientific methods of analysis and synthesis, a systematic approach. Findings.* *The result of the study was the substantiation of the definition of the financial security of the state as a multi-faceted category, an integral part of economic security, which is an indicator of the protection of national interests, and creates the necessary financial conditions for a stable socio-economic development of the country, ensures its resistance to financial shocks and imbalances, guarantees the preservation of not only integrity and the unity of the financial system of the state, but also its sovereignty. Practical value.* *The conclusions of the article are aimed at regulating the economic security of the national economy in the conditions of European integration of Ukraine, which consist in the need to increase the level of transparency and accountability in the field of public finance management, harmonization of electoral legislation and financing of political parties, expansion of the sphere of introduction of IT solutions and automation of existing processes of public finance management.*

Keywords: *mechanisms, financial, state regulation, economic security, national economy.*